# SPISY ADOLFA HEYDUKA

XXVIII.

## DĚDŮV ODKAZ



# SPISY

# ADOLFA HEYDUKA

XXVIII.

## DĚDŮV ODKAZ.



NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1906.

ADOLF HEYDUK:

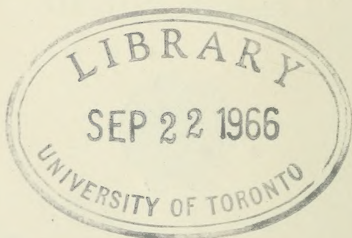
# DĚDŮV ODKAZ.

ŠESTÉ VYDÁNÍ



NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1906.






Tiskem »Unie« v Praze.

SLOVUTNÉMU UČENCI A SPISOVATELI

JANU KREJČÍMU,

SVÉMU DRUHÉMU OTCI.

*A. H.*

I.

Bylo to v jaře podvečer,
bylo to v době lásky,
s chomáčků květů lipových
slétaly drobounké zkázky;
jedna mi padla do srdce,
za noci v hlavě mi kvetla
a jak mi zkvetla, sloniž se
v paprscích přízně a světla. —

* *
*

V horské malé dědině,
kudy svět zřídka kdy kluše,
v prostičké jizbě pospolu
žily dvě upřímné duše:
dědeček s hlavou skloněnou,
jako ten holoubek sivý,
junáček s rusou kadeří,
milý a tklivý a snivý.

Stařeček s hlavou skloněnou,
léta mu na bedra sedla, —
junáček jako ten sokolík,
když peruť k slunku se zvedla.
A když se doba blížila,
vznesla se dědova ruka,
žehnání aby složila
na zlaté kadeře vnuka.

„Nemám já, vnoučku ubohý,
co bych ti odkázal smrtí,
zle mně to prsa rozrývá,
zle mně to hlavičku drtí;
životem, prací, starostí
před časem ruka mi ztuhla,
jedno jen pro tě ukrývá
zavřená v koutečku truhla.

Na dně té staré truhlice
stařičké housličky leží,
snad tvoje ruka ohebná
někdy z nich chlebíček stěží.
Pospěš, můj hochu ubohý,
nechať se ňadro tvé učí
všemu, co drobným popěvkem
z nitra těch housliček zvučí.

Snad někdy dá ti útěchy
to jejich zvučení prosté,
snad někdy snítka naděje
z prorvy jich deštičky vzroste;
snad že z té struny outloučké,
malý již kolíček točí,
růžovou nožkou útěchy
vzpomínka v srdce ti skočí.

Snad tvoje čelo zdumané
radost i bolest v ně vloží,
až tu mou hlavu šedivou
povolá Tatíček Boží.
Snad až mne navždy, hochu můj.
uložíš na hřbitov k věži.
housličky k tobě vzdechnou si:
„Tady nám ubožák leží!“ —

Zaplakal hošík: „Dědečku,
srdce mi rvete tím slovem,
snad že dřív já se uhostím
pod nízkým rakvice krovem;
nebo si lehnu unaven
po vašem vyhaslém boku,
abych se zbavil pojednou
příletu žebravých roků.

Dejte mi, dejte housličky,
pravda-li, co mně zde díte,
věru vám brzy zaplaším,
o čem tak žalostně sníte;
dejte je!“ — Béře obloučeк,
již strunka stydlivě skřípá,
jako když z jara mladistvá
červenka v hnízdečku pípá. —

Však proti stáří, přeškoda,
žádného koření není,
smrt kdy nám dechne na čelo,
pod čelem myšlenky zplení;
sáhne-li rukou na srdce,
mžikem v něm plameny zdusí,
mladý, ten může umříti,
starý, ten musí — ten musí!

Ulehl stařec do hrobu,
utížen závějí roků;
neleh' si jonák zlatohlav
k dědovu tichému boku;
neleh' si, přece, ubožák,
smutně jen hlavičku nosí,
jako když kosa na luhu
zrosenou travičku kosí.

Smuten je, truchliv napořád,
plno vždy perliček v zraku;
k útěchu drobným popěvkům
učí se od malých ptáků;
učí se šeptem traviny,
na hrobě děda když prodlí,
houslemi pláče, naříká,
houslemi lká a se modlí.

Ubíhá doba za dobou,
věky i lidé se mění,
co nás kdy hnětlo, přestalo,
po noci jasně se dení.
Usíná bolest zpozvolna,
nová však otvírá oči,
všecko se v světě zamění,
všecko se do kola točí.

Dorůstal jonák, zapomněl,
srdce mu tajemně buší,
jako ten ptáček na lípě
hledá si dušičku k duši;
jako ten holub divoký
s větvice na větev sedá,
jako ten holub vrkáním,
zpěvem si družici hledá.

Hledá ji z jitra, z večera,
za noci v myšlenkách tona,
a když jí hledí do očí,
zašepce: „To není ona!“
Od sněti k sněti polétá,
jako ten motýlek plachý,
a když má říci: „z a m n e p o j ď“,
pokaždé umírá strachy.

Koluje dále, po kraji,
přelétá lány i luhy,
v májovou dobu vrací se
pod lípu s milými druhy;
pod starou lípu na návsi,
kde se roj děvčátek tlumí,
kde z plných květných chomáčků
u večer pohádky šumí.

Skočnou kde hrají v soumraku
píšťala, housle a dudy,
že se to kolem do kola
vesele rozléhá všudy,
že se to chvěje radostí
v mladistvých srdéček skoku,
jenom ten junák ztepilý
nebéře děvčete k boku.

Nebéře, jenom pohlíží
na cizí dívčinu stranou,
oko se nítí údivem,
líčka mu hoří a planou;
odkud to děvče pod lípu
večerem přišlo as k hodu?
podle těch ruček maličkých
jistě je vzácného rodu!

Na bílém jejím rameni
poznat lze každičkou žilku,
pěkné má zdoby vyšité
na jemném kmentovém tílku,
ta její pěkná suknice,
ty její fábory pěkné —
hleďte, již hoch k ní pospíchá,
snad že jí o tanec řekne!

Řekl! Aj, vida, ponejprv
s cizím se děvčetem točí:
dotkla se hlava hlavičky,
oboje klopí se oči;
po líčkách letí červánky,
na ústech slovo se chvěje —
hochu, můj letný holube,
pozor dej, myslím, že zle je!

Není zle, věru, dobře je,
nechať to srdéčko svírá...
Ustala hudba, děvuška
kadeře s čela si stírá,
kadeře zlaté vlnité:
bystřinu v slunečném jasu —
maličká ruka vřesovou
tiskne si kytici k pasu.

Nedal ji z ruky večer ten,
tančí jak skřivánčí pero,
nechať se chasa rozchází,
v noc nechať mění se šero;
v posled když dudák zadudal,
k rozchodu pištěc když pískal,
ještě hoch dívku v poletu
kol outlých bočíků stiskal. —

Teprv když vše se rozchází
a slavík klokoce v houští,
teprv ji s těžkým vzdechnutím
z hebkého náručí pouští;
teprv když druzi družky své
uvádí před vrátka dvoru,
pustí ji z loktů, provází
šepotně za lávku k boru.

Však když jsou lesa v pokraji,
v smíchu se dívčina ztrácí,
k záletům spějí mládenci,
on jenom v síňku se vrací;
myslí a myslí celou noc,
pověčným vzdycháním chorý,
přijde-li zpátky v soumraku
pod lípu děvice z hory.

Přišla jak prvé, z večera,
pohled pln vábného plesu,
na hlavě vínek z barvínku,
u pasu kytici vřesu;
vlas její prostý, hebounký,
poskokem ve vzduchu vlaje,
jakoby zlatá bystřina
tekoucí z rajského kraje.

Přišla tak často — celá ves
hněvem i závistí hoří,
kdo pěkný šohaj, napořád
přiběhlé dívce se koří.
„Kdo pěkný šohaj, škoda ho,
srdce mu líbáním zpění,
ať se jí koří, který chce,
jenom ten můj ať to není!“

„Není-li posud, může být,
vidíte házet ho okem
za zlatým vlasem krásenky,
za nožek lehounkým skokem?!
Ona však vrhá do kola
zjevně a hned zase skrytě
po srdcích hochů blouznivých
vlasů svých hebounké sítě.

Každý kdo tančí s dívčinou,
na líci plápolem rudne —
horší-li není, čaruje
neznámé děvče to bludné! —"
A zase hovor, šeptání,
kolo dnes skončeno v skoře.
do vsi jdou párky společně,
jenom ten jeden jde k hoře.

Avšak ten jeden šťastný tak,
jako dnes v dědině žádný,
čarovná štěstí pohádka
jest jejich pohovor ladný;
líbá hoch děvče na čelo,
děvče zas polibkem splácí,
než jonák z štěstí procitnul,
v hoře se dívčina ztrácí.

V ráz babic hovor podivný
na vsi všem rozumy mate:
„Odkud že chodí večerem?
Znáte ji, děvčata, znáte?
Neznáte? Věřte, ubohý
šohajek draze to splatí,
už se mu srdce zabředlo,
už se mu hlavěnka hatí!

Hatí se. — Mlčí, nemluví,
stejny mu chvála i hana;
snad že to víla, rusalka,
snad že to lesní je panna?
Je-li, hoj, dobře hodí se,
úročník v kolo jí dejme,
jest-li to lesní děvice,
sukénka ohněm se vzejme.

Vzejme se, nohy popálí,
nepřijde panenka zpátky,
nebude šohaj pohrdat
v záletu selskými vrátky;
nebude věru — brzičko
opustí skrejši svou syslí,
zatouží záhy po jiné
jako teď na ni jen myslí.“

Myslí hoch, myslí celou noc,
okénkem do kraje zírá,
rtu její sladká pohádka
stále mu srdéčko svírá;
přijde-li? Přišla jako dřív,
pohled pln vábného plesu,
na hlavě vínek z barvínku,
za pasem kytici vřesu.

Začali hudci do skoku —
v ráz se hoch v kole s ní točí...
vykřikla, proudem křišťálným
slzy jí vyhrkly z očí;
kvapila z kola, šohajek
za dívkou přes horské svahy,
suknice hoří — zaštkala:
„S bohem, můj šohajku drahý!

S bohem buď, s bohem, v neštěstí
dozrála lidí těch zloba,
slyšíš, jak na vsi veselo,
že jsme tak nešťastni oba!
Slyšíš, jak na vsi veselo?
Závist je soucitu prostí,
na stezku srdcí kvetoucích
nasela pichlavé ostí! —“

Pod lipou duby s píšťalou
zase svou hovornou vřeští,
poskoku, šeptu, popěvků,
jako když za jara deští;
všecko se směje — hoch jenom
v srdéčku zarmoucen stojí,
nadarmo v kole květnatém
hledá dnes růžičku svoji.

Svírá si ňadro pravicí,
srdéčko takt bije chorý,
do kola, škoda! do kola
nepřišlo děvčátko z hory;
dudák své žerty provádí,
píšťala výsměšně vříská —
prchá hoch — v síňce u okna
srdce a hlavěnku stiská.

Marně je stiská, nepřišla,
nikdo jí nespatřil venku —
smáli se hoši na návsi,
lesní že líbal prý ženku;
smála se mladá děvčata,
smály se babice, klepny,
kdož pak znal lítost šohaje,
která mu bušila v tepny.

Trápil se, čekal, nadarmo!
Nezhlídl děvici milou;
prchla mu radost v jeseni.
Zima již loktušku bílou
na hlavu dala šedivou,
chomáčky sněhu s ní třásla,
zornička hocha siroty
návalem bolestí hasla.

Což byly přástky? nedbal jich,
což byly žerty, co saně?
Po lesích těkal, do chýše
zabloudil jen jako maně;
po lese těkal samoten
v zapadlé křišťálem chvoji,
spatří-li v proudech paprsků
ztracenou dívčinu svoji.

Smutno a žalno v dědině,
ustala pomluvná střela,
junáka líčka bolestí
bledla a vadla a mřela;
když hocha v pokraj lesnatý
zahlédli blouditi v šeru,
děli jen s těžkým vzdechnutím:
„Škoda ho, škoda ho věru!“ —

Jakoby v rakev zapadl,
v rodné se zavírá chatě,
okéncem k lesu pozírá
přes bílé křišťálné tratě:
nemluví, hlavu uklání.
v dálku se zahledí v lesy,
v oči proud slzí vyhrkne,
ústa jen zašepcí: „Kde jsi?...“

I na ty housle zapomněl,
složeny v dědově truhle,
stržená struna beránčí
padá jim na ňadro ztuhlé,
podporka uvnitř kloní se,
kobylka v týmě ji tlačí,
usnuly také za zimy
jako ta hrdélka ptačí.

---

## II.

Láska, toť ranní vzdechnutí,
u večer v bouři se mění,
trhá ti květy se tváří,
z ňader ti poklady plení,
potůčky slzí rozčeří,
zrcadlo duše ti zkalí,
na hlavu k zemi skloněnou
bolest a zármutek svalí. —

Lítosti jonák rozechvěn,
straní se veselé tísně,
samoten sedí v chýšici,
slzami šáteček třísně;
smutno mu na vsi, v dědině,
smutno mu v chatě i v poli,
z dálky se lidem vyhýbá,
srdce ho trýzní a bolí.

Usnul hoch slzou zatopen —
skřivánek věstil již vesnu —
stařičký dobrý dědeček
hovořil hochovi ve snu:
„Nezoufej, vezmi dědictví,
ztiš se a nevzdychej všady,
neplač a dej se na cestu,
ustaň, sic umřeš mi tady!

V huslích jsou moje písničky,
nechej je po cestě zněti,
nechať si s ptáky usednou
na zkvetlé u cesty sněti;
od ptactva uč se na vzájem,
chasa ta dobře to umí,
v písních nechť láska zjeví se,
v písních nechť z duše ti šumí.

Nechať z nich šumí lahodou
vzpomínka, která v nich skryta,
až se ti v mysli rozvijou
poupata doposud svita;
nechť se z nich děd tvůj usměje,
vzdechne tvá ubohá máti —
sleťte se, sleťte na strunky
snové, vy motýlci zlatí!" —

Vzneslo se jaro nad krajem,
vládlo mu rozkvetlou snětí,
v ústrety jemu s ptáčaty
vyběhlo klubíčko dětí;
na mezích hloží zakrslé
rozkvětem do dálky hledí,
v šeříku modrých poupatech
ukrytí motýlci sedí.

Bříza si plete do vlasu
jehnědky oblé a drobné,
chocholouš na své hlavičce
tříbí si perečko zdobné,
kukačka volá do kraje
zvonkovým hlasem své „kuku",
ve květech tonou lučiny,
oblaka v skřivánčím zvuku.

Bystřiny kvapí poskokem
s vlnami do širých moří,
na březích peřej zkypělá
v chomáčích opalů hoří,
vlaštovky v bílých košilkách
z podkroví peroutky níží,
v tabulky tepou zobáčkem:
„Slyšíte, jaro se blíží!" —

Bylo to jarní sesnutí
junáka v jizbici prosté,
tím co děd ve snu hovořil,
pojednou srdéčko roste;
vzal svoje staré housličky,
obloučck napnutý spoře,
u dveří domku z hluboka
vzdechl — a pospíchal k hoře. —

Pospíchal strání do vršku; —
na návsi tepličko svítá,
ze žitnišť chasa skřivánčí
zvučnými zpěvy ho vítá;
ještě se ohlíď k dědině,
k lípě — ach, srdéčko bolí —
stiskl si klobouk na čelo,
pospíchal přes hory, doly.

Ubíhá doba za dobou,
bůh ví, co v nové as dřímá,
housličky šohaj pod bradou
smyčec svůj v pravici třímá;
hraje a bloudí po světě,
kdož pak mu skyvečku podá,
v cestě ho trní do nohou,
do srdce zármutek bodá.

Přijde-li k dveřím boháčů,
spílají, vadí se, lajou,
přijde-li k dveřím chudobných,
sami si v trápení hrajou;
přijde-li k dveřím učených,
hněvivě skrývají uši,
k sprostých-li dveřím zabočí,
sprostnost zda krásu as tuší?

Mřít chtěl, však život bujarý
skrýval dva kořeny sporé:
lásku k své dívce ztracené,
píseňku v duši své choré;
tím sobě ňadro vyzdobil
v čarovnou jeskyni blaha,
tím se mu krásou kypřela
pěšinka přes pustá draha.

Tou jeho duší za noci
lahodné šero se neslo,
za dne však noci polovic
měkkounce zpět do ní kleslo;
bylo mu jak té jabloni
ukryté v zákoutí sadu,
polovic v slunci rozkvétá,
polovic zaniká v chladu.

Bídně se toulal po světě,
zabočil v lesnaté stráně,
rozhlíď se s hory v údolí,
rozhlíď se, uklonil skráně;
rozhlíď se, vzdech' si, zaplakal —
již se tam v bučině tratí,
nehrál, leč v stromu korunách
nechal si větérkem hráti.

Nechal si hráti potokem,
vlněním květové vůně,
až se to jemně zachvělo
v husliček nitru i v struně;
nechal si zpívat ptáčata,
až se to zalesklo v oku,
a zas své housle přitisknul
bezvolně k levému boku.

Toulal se — cesta bez konce —
toulal se starými dřevy,
bůh ví, kam dojde noclehem,
bůh ví — hoch ubožák neví;
u nohou listí povadlé,
nad hlavou v myšlenek letu
nebeská klenba opřena
o hlavy jedlových kmetů. —

Kvapilo slunce za hory,
padalo, zmizelo skokem,
bolestně, smutně nazpátek
hledělo zarudlým okem,
kštici svou v zlatých pramenech
v růžové podušky kladlo,
zdřimlo si, zdřimlo tiše pak
do snů a do moře padlo.

Zasmušil kraj se vůkolem,
zachvěl se v bolestném trudu,
vřesem a travou zašeptal:
Bez slunka jak tu živ budu?
poslední přítel odchází,
slzy v mém množí se klínu,
na místě v zlatých paprscích
zapadnu v žalu a stínu.

Hovorný vánek hebce jen
rozčeřil hlubiny křoví,
snivému hudci tajemně
sladkými lichotil slovy;
stíral mu s čela kadeře,
za kmitu hvězdic a luny
jemnými prsty přebíral
housliček laděné struny.

Večer již, nebe modrá se,
červánek listím se déře,
noc jenom němá, neznámá,
otvírá před ním své dvéře.
Na blankyt hvězdy slétly se,
nad hlavy staletých sosen,
jakoby na len včeličky,
v květu-li manou je zrosen.

Zkypřelá buků ramena
toužebně k obloze čněla,
jakby si ňadrům v útěchu
nebe kus strhnouti chtěla;
lípy však jako sudičky,
které se v budoucnost vsnily,
věstily vůně zádechem
mládcovi šťastnější chvíli.

Měsíček vyplul v oblohu,
měsíček stařičký, lysý,
s ramene dolů k obzoru
oblačný pláštík mu visí;
hle, i ten pláštík odhodil,
do sboru hvězdiček vchází —
měsíček vybřeď z oblaků,
huslařík vybředl z mlází.

Hodný je strážce měsíček,
bedlivý hospodář světa,
později kdyby zavítal,
po hochu byla by veta!
na stěně příkré stojí on,
noha i ruka se chvěje,
skalami kolem vroubeno
lstivě se jezero směje.

Lstivě? ne, tiše, dojemně,
po hvězdách do nebe zírá,
snad ani samo netuší,
že nebe v náručí svírá;
ví to, vždyť krásou blaženo
chvěje se, leskne se, tichne,
dub jen, když v spánku promluví,
potají bolestně vzdychne.

Poslalo nebe hvězdy své
v křišťálné jezera hloubí,
jako když duše sblížené
v zlaté se hodince snoubí,
však by je v štěstí nerušil
příval svou nevlídnou tučí,
záhy je snětí zkypřelou
dvouřadné ukryto bučí.

Žasne hoch, žasne rozechvěn,
to tam, co ňadra mu třelo,
oko se náhle zjasnilo,
srdce mu rozkoší vřelo;
tolik krás cestou potulnou,
radostí, písní a štěstí!
sotva je duše chudáka
dovede najednou nésti.

Noha mu klesá do mechu,
pod sosnu na kámen sedá,
podivné ňader bušení
na žal víc mysliti nedá;
zdivení, radost, modlitba,
obloha, popěvek ptačí,
jezero, listí rozhovor —
všecko se do duše tlačí.

Vázne mu slovo na ústech,
slzička slzou se stírá,
srdéčko těžce stížené
na bílá křídla se sbírá;
housličky béře, oddychá,
snad svoje štěstí chce hráti —
sleťte se, sleťte na strunky,
snové, vy motýlci zlatí!

„Štěstí! co je štěstí:
muška jenom zlatá,
která za večera
kol tvé hlavy chvátá;
oblétá ti skráně,
v kadeři se kryje,
v dlaně hlavu skládáš,
ruka utlačí je.

Štěstí jako rosa
na květech se skvěje,
ale bludná noha
náhle zašlápne je;
zašlápnuto vzdechne,
v oblacích se tratí,
snad se jinovatkou
ve tvou kadeř vrátí.

Štěstí jak paprsek
slunečka se nítí,
chytej, můžeš-li je
v letu uchopiti;
dřív než ruku vztáhneš,
tma ti z ruky zeje,
prchlo, bůh ví, kde se
v jiné líce směje.

Štěstí jako vážka
síťky v proudu stápí,
dřív než se jí dotkneš,
v jinou stranu kvapí;
šťasten jsi, když chvatný
pokraj prstu tvého
skrovný odlesk zlatí
pelu kovového.

Štěstí vlaštovice
družně švitořivá,
s římsy okenečkem
v síňku se ti dívá,
dřív než na hnízdečko
stéblo jí chceš dáti,
již ti u souseda
počne štěbotati.

Štěstí jako pěna
v barvách duhy hraje,
chytáš je, leč v dlani
v kalnou krůpěj taje,
sever na ni dechne,
a k plnému smutku
změní lehkou krůpěj
rázem v tvrdou sutku.

Štěstí růže v sadě,
jež se v listech skrývá,
z okna se tvé oko
ještě na ni dívá;
běžíš do zahrádky,
však té samé doby
usmívavě jiný
klobouček již zdobí.

Světélkem je štěstí,
vzejde v pěkném znětě,
honíš-li se za ním,
lestně zavede tě;
v prostřed třasaviska
srdéčko ti zdusá,
sešediví přes noc
hlavička dřív rusá!«

Padaly zvuky housliček,
jako ta krůpějka padá,
teplý když vánek po dešti
od jihu v sady se vkrádá,
padaly zvučně, dojemně
v tichounce líbezném znění,
že by i spánek zlosyna
převedly v dítěte snění.

Rouskou těch zvuků hebounkých
známá se zarděla líčka,
známá se ústa usmála,
známá dvou hvězdiček víčka
vznesla se; mile šohaje
ztopila v lahodném světle,
tak jako slunko májové
na mezi chudobky zkvětlé.

Pán Bůh ví, kam se roztoužil,
kam ho as myšlenka nesla,
na srdce housle přivinul,
na prsa hlava mu klesla;
oddech' si, oddech' z hluboka,
myšlenky rojí se v skráni,
celé v nich žití zbujilo,
jak zlatý čilimník v stráni.

Celý svůj život proletěl,
celý — a náhle se staví
u ní, té dávno ztracené,
bolestí unylé hlavy;
u ní, té hvězdy jediné
která mu vzplála a — zhasla,
jež živý oheň do srdce,
v líc rosu bolesti střásla.

Dohrál a vzdychá: „Vrať se mi,
ukryj se v ňader mých květě,
vrať se mi, než zde zahynu,
bez tebe pusto mi v světě,
bez tebe hvězdy nesvítí,
bolest má s nebe je třebe,
kamkoli oči obrátím,
hledám jen tebe, jen tebe!“ —

Ustal zas — srdce chvělo se,
jako se travička chvěje,
když do ní hrobník dítěti
maličké lůžečko reje;
pohlížel smutně do dálky —
hoj, proč že okem svým střílí,
pod bílou břízou na mechu
co se to jeví touž chvíli?

Každičký její lupínek
zlatem se leskne a jásá,
na mechu dívčí hlavinka
s kadeře perličky střásá;
čarovně, vábně zdobena
jakoby k skočnému plesu,
na skráni vínek z barvínku,
u pasu kytici vřesu.

Vlas její prostý, hebounký,
vlnitě ve vzduchu vlaje
jakoby zlatá bystřina
tekoucí odněkud z ráje;
jiskrné oko upřeně
hochovi do srdce noří,
rosné že kolem krůpěje
skvostnými démanty hoří.

Nejsou to oči, hvězdy jsou
v blankytu oblohy skvělé,
kdo by v to nebe hledět směl,
žití své dal by rád celé;
rty jak ty rudé kalinky
v jeseně vábivém zjevu,
z kterých si ptáče zobává
osvěžnou lahodu zpěvu.

Bělostná říza na těle
mechovým pasem je spiata,
obruba na ní do kola
z lehkého světlušek zlata;
ručky i nožky průsvitné
jakoby utkány z pelu
a bílý s nebe měsíček
zhlížel se v úbělném čelu.

Vykřikl junák radostí,
udiven k hledané kvapí,
průsvitné ručky celuje,
kadeře slzami stápí:
„Duše má, duše jediná,
žal můj nechť na věky dřímá,
celé své štěstí, nebe své
na ňadrech ruka má třímá!“

Dotkly se rtíky celotem,
ňadra se vinula k sobě,
jako kdys v jaře pod lipou
srostla se srdéčka obě:
„Věrný jsi zůstal, dobře vím,
jeden žal s tebou jsem měla,
touha má tvými houslemi
stejnými akkordy zněla.

Mou duši s tvojí napořád
společné poutaly písně,
má duše s tvojí cítila
žaly i křivdy i tísně,
při každém tonu houslí tvých
srdce mé rovněž se chvělo,
každičké smyčce kmitnutí
bleskem mi do něho sjelo.“

Opět se k mládenci sklonila:
„Můj jsi teď, můj, hochu milý,
oběma štěstí přišlo dnes
v písně tvé dojemné chvíli; —
lesní ač ženka — neboj se —
zbavím tě smutku i želu,
až ti své zvěsti tajemné
vylíbám k snivému čelu.

Mateři kdysi z kolébky
divokou ženou jsem vzata,
v dívčinu lesní na sto let
z úkladu její jsem klata,
ty mne z té kletby vyprostíš
k mému i vlastnímu blahu,
v ústret nám štěstí poběží
jako ta bystřina z prahů.

Přelétnou chvíle trápení,
všecko se obratem sklátí,
zloba k mé skráni složená
v pozemské štěstí se vrátí;
brzo! až lípa na luhu
třikráte vydechne vůni,
pak svoji kletbu omyju
v stříbrné jezera tůni.

Pak budem šťastni na věky
v písní tvých velebném davu,
na křídlech lásky sdružené
polítnem v kýženou slávu;
nikdy však, hochu, přislib mně,
v blaženství života novém
neubliž věrné ženě své
jediným nevlídným slovem!

Ani tím květem hebounkým
netkni se rukou mých v hněvu,
sice bych v pláči na sto let
na lesní přešla zas děvu."
Slíbil hoch, již ho objala,
toužně se líbá ret dvojí,
a čtyři oči blaženstvím
zářily ztemnělou chvojí. —

„Běda však, drahý, pamatuj,
jinak-li život se vzpříčí,
štěstí pak naše na věky
neblahý okamžik zničí;
pryč však, vy chmury neblahé,
v naději růžové zoři,
štěstí kdo v pláči budoval,
nerad ho úsměškem boří."

Na bílé nožky skočila —
zlatý vlas čárně se jásá —
žlutavé břízy lupence
v junákův klobouček střásá:
„Vezmi jen, milý, vezmi jen,
uhlídáš, za doby denní
jemňounkým lásky dotknutím
všecko se na zlato mění.“

Vyvedla hocha z jedliny —
hvězdičky na nebi hasly,
v houštinách srnky sdružené
v lesklém se pažití pásly;
skřivánek zpíval, větérek
jemnými křidélky vládal —
kolem dvou srdcí blažených
život síť tužeji spřádal.

———

III.

U lesa hrádek v úkrytu,
do kola úrodná pole,
radost a štěstí sedává
při hojně pokrytém stole;
paní jak srnka mladistvá,
hospodář javor to mladý,
deštíček luhy svlažuje,
sluněčko pěstuje sady.

Z každého kouta světnice
mladistvé štěstí se směje:
na krbu v jiskrách třpytí se,
v sklepení křídloma věje;
za zimy střechy okrajem
v průsvitných křišťálech kane,
za léta v barvách duhových
v okenných tabulkách plane.

Obrůstá révou besídku,
jasmínem ploty a hráze,
slunéčku vláha pomáhá,
slunéčko na vzájem vláze,
bystřina sucho vyhání,
obláček dusnotu vedra,
hruše i jabloň schylují
štědrotou bohatá bedra.

Do sýpek setbou zhojněna,
za vlnou vlní se vlna,
ovečka sotvy střižena
do rána rouna zas plna;
v konírnách řehcí komoni,
holubů plno je v srubu,
pšenice sejto strhuje
v stodolách z řešetných luhů.

V podkroví plno vlaštovic,
na střeše vrabčíků sbory,
na sadě úly roubené
pod střížkou z lipové kory,
pod okny pěkné záhonky
pivoně, narcisků, slezu,
v koutě keř růží z Jericha,
kalin a modrého bezu.

Každičkým střechy vikýřem
hojnost a bohatství hledí,
na prahu s plnou zásterkou
úsměvná štědrota sedí.
každičká větev zahrady
hemží se sletlými ptáky —
čáp jenom dosud nepřišel,
dá Pán bůh, že přijde taky. —

Ubíhá doba za dobou —
starostí porůzná hejna
kol hradu v oklik prchají,
povždy v něm radost je stejná;
a když pán v cesty béře se,
nedbá zlých neštěstí, sporů,
vždyť vládne paní andělem
v tajemně žehnaném dvoru. —

Odjel zas! — Boží úrodou
daleká pole se vlní,
k zemi svou hlavu shýbají
klasové hojní a plní;
do pole paní vyšla si,
nepokoj srdce jí kruší,
na obzor oči upírá,
chvěje se — co asi tuší?

Svolává žence na rychlo:
„Sečte mi pole i lána,
z černavých lesů vrcholků
divná mi znamení dána;
zavezte snopy v stodoly,
zlé přijdou přívaly, deště,
nedbejte smíchu, pohněvu,
nedbejte, popilte, spěšte!“

Zelené skryto osení,
hospodář domů se vrací,
ustrne v lidí úsměšku
nad divnou paní své prací;
pohněvem čelo zamračil,
z pole klas béře a těží,
rozhorlen dvorce dochází
v ústrety paní mu běží.

„Dobře-li, zlatý, pohleď jen,
jaká se bouře tam sbírá,
běda, kam padne, sutkovou
perutí úrody stýrá.“ —
Kol muže paže ovíjí,
s čela mu odhání vlasy —
ach, už ji tepnul nevrle
do ruky plnými klasy!

Bolestně, téžce zúpěla:
„Konec je štěstí a plesu" —
na hlavě barvín kypří se,
u pasu kytice vřesu;
na ráz tu paní ubohá
v neblahé přeměně stála; —
zachvěl se manžel, vykřikl,
jako když trhá se skála.

Ty tam jsou sliby, zrušeny,
zastenal: „Pozdě už, běda!"
Z daleka k pomstě panině
zlolajná bouře se zvedá;
ona však šepce po tichu,
ukláníc hlavěnku sinou:
„Zas musím bloudit století!" ...
A z očí slzy se řinou.

„Tys mne měl z kletby vyprostit
silou své lásky, mé spásy,
nad tu však dražším byly ti
pšenice bohaté klasy;
nepoznals lásky; uniká
tajemným života letem,
pohněván kdo jen tepnul ji
fialky sametným květem!

Viz, až ta lípa za hradem
malým jen proutečkem vzrostá,
na silný kmen se promění,
pak budu žalů svých prosta;
ty jsi mně zrušil přísahu,
v oku tvém vzňala se zloba,
den kdybys býval přetrpěl —
zítra již přišla má doba!

Zítra, kdy navždy šťastnými
pospolu žíti jsme měli,
uzříš, jak mraky srazí se
nad krajem tuřími čely:
uzříš, jak pole sousedná
hroznými sutkami stepou,
poznáš, že dobré dílo mé,
opykáš vášeň svou slepou.

Dozrálo zrno ve sněti,
kloní se šedý klas plný, —
štěstí tvé v zlatě skrývá se,
mé štěstí zanesly vlny;
s bohem buď, na vždy s bohem buď,
ošetřuj zhojněné klasy,
mé srdce křivdou zničeno
pro tebe na věčné časy.“ —

Zaštkal muž děsně, divoce;
„Odpusť!“ Leč konec již blaha,
po bílé ruce sahá jí,
po bílé mlze jen sahá,
křikne — a jak strom podťatý
bezvolně k zemi se kácí,
hrom vrané koně sedlá si,
lidskou by zpustošil práci.

Svárliví mraků zbojníci
řadí se k děsivé seči,
stahují kosmy obočné,
žhavými tepou se meči;
bystřina lestně zdivena,
ňádra svá mohutně zdouvá,
vzpíná se, z břehu vybíhá,
stojí a do kraje couvá.

Bouře v svém voze příšerném
na hojnou úrodu klusá,
lítí se, laje, lopotí,
duní a dupá a dusá;
v nezhledných mračnech halena
kolotá, vznáší se, vzlétá,
ledové perly z náprsí
trhá a v osení metá.

Chechtá se, krouží nad polem,
z klínu smršť hrozná jí plyne,
zdusána bujná úroda,
lučina bez prsti hyne;
lítí se, plení osení,
blesky a hromy v ně vrhá,
přívalem pole odnáší,
skaliny na luhy trhá.

Divoké bouře strašidla:
vichrovy ženy i děti
v posměchu děsně divokém
zběsile po kraji letí,
kvílí, až v plášti růžovém
den mladý pyšně si vede,
trhaje bouře nohsledkám,
mlhám, jich plachetky šedé!

Jenom v tom zlatém osení,
paní jež před bouří skryla,
pro trpké časy mužovi
zázračná úroda byla;
však což je srdci úroda?
Hospodář lítostí vadne,
uprostřed statků rostoucích
není mu útěchy žádné!

Z bohatých stohů do skříni
za zlatem zlato se hrne,
lhostejný pán jest, závist však
spílá a lakotou trne;
tajně se krade za noci,
v pohledu vraždu a vzdory, —
hle, již tam hoří plamenem
stromovím vroubené dvory.

Mohutnou dračí perutí
požár se na střechy vrhá,
shazuje pyšné nákroví,
zdobené průčelí trhá,
bije a buší do oken,
sípá a soptí a syčí,
co vznesla ruka třiletím,
dechem svým v okamih ničí.

Síně a skříně pánovy
schloptal žár jazykem rudým,
bohatý jindy hospodář
zase jest huslařem chudým;
všecko je pusto, zničeno,
všecko žár ohlodal chvatem,
jen v koutu sklepa husličky
s prostičkým zanechal šatem.

V nádvoří našli huslaře:
„Znáte ho, lidičky, znáte?
boháč jest, přišel žebrákem,
žebrákem zase ho máte:
dejte mu skřipky do ruky,
může-li, dál ať se sbírá!“
Zastenal chuďas, usmál se,
s tváří slz ručej si stírá.

Sebral, co zbylo v povalech:
„Dejte to chudým a dětem,
bez ní mi všecko umřelo,
půjdu jí hledati světem;
bez lásky štěstí nestaví
pod římsu teplého hnízda,
bez lásky jest ten život náš
klopotná do hrobu jízda! —“

———



*

## IV.

Ubíhá doba za dobou,
bůh ví, co v nové as dřímá —
zas huslař svoje dědictví
v třesoucí náručí jímá;
stojí a pláče, zastená,
nazpátek na dvorec hledí,
na zbytcích černých povalů
vychrtlá nuzota sedí.

Sedí tam, hlavou kývá si,
chechtá se, cení své zuby;
všecko je kolem spleněno:
louky i sady i sruby;
hrozno! — i tomu huslaři
vyzáblou pravicí kývá:
„Vrať se, hej, vrať se, neslyšíš?
já jsem, co ještě ti zbývá!“

„ „Zbývej si, chceš-li nebo ne,
zahyneš v dálavě šedé,
půjdu ji hledat, odprosit,
duše a srdce mne vede;
v stájích a stozích bohatých
pozemské štěstí mně není,
snad mně je zase navrátí
houslí mých prostičké znění.

Snad se mi děda odkazem
štěstí mých housliček tekne,
až ji má duše odprosí,
až před ní zkroušeně klekne;
ne-li, pak ostří skalnaté
srdce mi urve a způlí
a moji touhu divokou
jezero v náručí stulí! . . .“ “

Jako když jelen střelený
na slabé nohy se vzpírá,
tak huslař zbitý osudem
v zachvění na hory zírá;
zírá — a náhle vzchopí se,
v houště a mlaziny kvapí,
každičkou stopu cesty své
slzami bolesti skrápí.

Zase ta touha nezdolná
srdce mu svírá a kruší,
na místa, kde dřív odpočal,
bolestnou zaletěl duší;
hledá je: hledá mýtinu,
hledá, kde omšená stěna,
u které dívku přivábil
písničkou dědova věna.

Potok kde rokle probíhá,
v luhy než zabočí stranou,
vrhaje perly do trávy,
any mu z kadeří kanou;
tam, kde se vzpíná na úboč
sbíhaje v mlází a houště,
tepaje do skal ramenem
malý ten zákeřník pouště.

Kde bílá břízka na skalách
švitorně lístečkem šepce,
noční kde vánek křídla svá
ukláněl k plamenné lebce,
v skalách, kde pleso zdumané
zeleným pláštěm se kryje,
do něhož labuť divoká
při luně ozdoby ryje.

Našel je, v pláči výsknul si,
na kámen pod sosnu sedá,
podivné ňader bušení
na žal víc mysliti nedá;
divení, radost, modlitba,
nebe i popěvky ptačí,
pleso i listí rozhovor,
vše se mu na mysl tlačí.

Náhle, tíž nežli odcházel,
huslaře u srdce bolí,
jako když v jaře ponejprv
ozve se kukačka v poli;
jako když večer křepelka
„pojď pod mez" v žitništi péje,
do rukou hlavu uklonil,
na líce slza se leje.

„Zde jsem tě našel, ženo má,
ženo má, srdéčko zlaté,
zapomeň, drahá, na vinu
přísahy zrušení klaté,
vrať se mi k štěstí, odpusť mi,
žárem než prsa mi shoří,
láska má pro tě, duše má,
ráje i nebesa stvoří! —"

Mesíček svítí s vysoka,
paprsky třesou se v mechu, —
slefte se, snové dítěte,
huslaři v útulnou těchu;
housličky béře, oddychá,
ladí a píseň již hraje,
slyšte, jak ze strun zvučí mu,
vizte, jak z očí mu taje:

„Vrať se mi, drahá duše má,
ukryj se v ňader mých květě,
vrať se mi, dřív než zahynu,
bez tebe pusto mi v světě;
bez tebe hvězdy nesvítí,
s nebe je bolest má střebe,
kamkoli oči obrátím,
hledám jen tebe, jen tebe!"

Dohrál svou píseň, zavzdychal,
ohlas se v houštinách čeří,
ticho, vše dávno usnulo
v mechu i vřesu i keři;
on však ty trudné myšlenky
z houslí svých do čela vlákal,
na dlaně složil hlavu svou,
plakal a plakal a plakal. —

Všecky ty krásné naděje
zhasly jak světélka v dáli,
ale ty slzy na tvářích
chvěly se, hořely, plály;
položil hlavu do mechu,
housličky po boku vedle,
slzami v moře nebeské
pozíral přes chmurné jedle.

Obloha, pleso, les i zem,
všecko se do hloubky vsnilo,
ba i to srdce huslaře
v žalu svém ztraceno bylo;
vlhkými křídly zavíval
do smrčin větérek z jihu,
krůpěje v líce setřásal,
do srdce bolest a tíhu.

Nadarmo spánek potulný
oblétal chladnoucí čelo,
hvězdnaté oko ženčino
plamenem v duši mu tkvělo;
viděl ji v dálce mizeti, —
ztrácel se, ubožák, za ní,
umdlévá — spánek peruť svou
přiklonil k unylé skráni.

Ve snu, hle, chomol svetlušek
blíže a blíže se jásal,
slavíček v křoví úkrytu
z hrdélka perličky střásal;
v průvodní písni slávika,
v poletných světlušek davu
přichází ženka želaná,
barvínkem ovitou hlavu.

Na ruku v boku opřenou
snivě se uklání líčko,
hedvábnou řasou zdobeno
oček se otvírá víčko;
čarovně, vábně zdobena
k horskému blíží se tesu
na ruce proužek od klasu
za pasem kytici vřesu.

Na ruce proužek od klasu,
kterak on krvavě rudne —
památka štěsti dávného,
památka bolesti trudné;
to její líčko — lilie,
úpalem zvadlá a znylá,
ach, kterak žalem změněna,
smutna a přece tak mila!

Blouznivé oko zkaleno,
splavena zář zlatých vlasů,
černá je stuha ovita
okolo útlého pasu;
ústa dřív rudé kalinky
na zvadlá poupata zbledla,
útrpně hlavu sklonila,
k mužovi do mechu sedla.

Sedla mu tiše u hlavy:
„Netruchli, muži, můj milý,
nemůžem sobě více být,
co jsme si šťastni kdys byli;
nedá mně více družina
státi blíž lidského boku,
pokud nám v dálku nad hlavou
neprchne smutných sto roků.

Nedá mne více paní má,
královna dalekých hvozdů,
v nohsledy její volá mne
za rána popěvek drozdů,
z večera píseň lindušky,
za noci houkání sovy,
ach, již mne nelze upoutat
housliček sladkými slovy!

Netruchli více, marno jest,
ti tam jsou snové prv luzní,
ten rudý proužek na ruce
na věky oba nás různí;
ten rudý proužek na ruce
nezajde, nezhyne více:
kalinky ze rtů otrhal,
zlato vzal z hedvábné kštice.

Žij a buď šťasten beze mne,
brzy mne vytratíš z hlavy,
vrhni se v náruč šťastnější,
vyhledej pramének slávy,
osvěž své srdce prahnoucí
ve zdroji lidského štěstí,
já jen tvých houslí zachvěním
za tebou budu se nésti.

Vložím v ně celý život tvůj,
vložím v ně trápení svoje,
vložím v ně naše zarudlá,
ztracená srdéčka dvoje,
vložím v ně noci májové,
pralesa zkazky a zvěsti,
tobě i vlasti mateři
do pláče kytičku štěstí.

Jsem-li já láskou nešťastna,
šťastnější budiž ty slávou,
světluška nad mou zasvítí,
hvězdička nad tvojí hlavou;
šťasten buď, blažen na věky, —
hleď, prostá píseň v tvém znění,
prosta, leč lásky dotknutím
na zlato všecko se mění."

Dotkla se houslí, vzdechla si:
„Sleťte se, porůzní snové,
přineste na svých perutích
pro muže blaženství nové,
sleťte se, zvučte, neste se
útrapnou života tísní,
vetkejte slunka paprskem
obraz můj do snů a písní."

A zas těch strunek prostičkých
rukou svou dotkla se květnou;
vzplanuly struny červánkem,
souladné zvuky z nich letnou;
napnula pramen vlasů svých
na smyčce útloučkou spruhu,
že se to lesklo pojednou
v ztemnělém pralesa kruhu.

Dotkla se srdce mužova:
„Zachvěj se při každém zvuku!“
dotkla se bledé pravice:
„Vzpomínka veď tvoji ruku!“
dotkla se skrání: „Nadšení
pojmi tě na křídla ručí!“
dotkla se spánku: „Zlaté sny
v milé ať hlavě ti pučí!“

Líbala muže na čelo
v světlušek proudu se ztrácí,
srní jen oko blouznivě
k snícímu muži se vrací;
vzdychá on, rámě vztahuje,
výkřikem ženku svou hledá,
průsekem, kady nesla se,
mlha jen vali se šedá. —

Procitl, smutno, teskliv o,
pusto — ach, srdce ho bolí,
jako když v jaře ponejprv
ozve se kukačka v poli;
jako když večer křepelka
„pojď pod mez“ v žitništi pěje —
do rukou hlavu oklonil,
na líci perla se skvěje.

Ohnivá touha trojnásob
nitro mu svírá a kruší,
do stínu jedlin šumících
zaletěl bolestnou duší;
hledá-li doby daleké,
v něž duše křídla svá noćí?
nehledá, v stínu prohlubeň
noří se pro dívčí oči.

Hledá je, nelze nalézti,
zhasly, jak naděje v dáli,
ale ty slzy na tvářích
chorého huslaře pálí;
položil hlavu na kámen
v mechatky starobou zšedlé,
v hluboké moře nebeské
přes chmurné pozíral jedle.

Ze spánku sosna hovoří,
jezero hvězdně se leskne,
z povzdálí zvuky: „p o z d ě v ě z!“
čeří se křepelky teskné;
ten život nitra zhacený
divoce v propast jej lákal,
přivinul housle na srdce —
plakal a plakal a plakal.

---

## V.

Vybledly hvězdy na nebi,
jitro se bělelo všudy,
na cestu huslař dává se
do světa; kudy však, kudy?
Jedno — ať skalnou trhlinou,
nebo kde bolehlav kvete,
jedno mu všecko, vzdychá jen:
„Neste mne, oči, kam chcete!“

Všecko mu jedno napořád,
smrt-li mu v ústrety kročí,
nechať ho strhne v roklinu,
má-li jen ženiny oči;
v myšlenkách na ni zapadá,
srdce mu chřadne a strádá,
do zvuku houslí duši svou,
touhy a žaly své skládá.

Ale smrt nejde — naděje
dál zlatou nitku mu předla,
za ruku žena ztracená
zoufalce do světa vedla;
vše, co ho jindy těšilo,
to ho teď svírá a mučí,
bolesti, žaly, naděje
dvojnásob z houslí mu zvučí.

Prorockým slovem dojemně
zvěstují do světa krásu,
v níž jenom duše blouznivá
blaho má, nebe i spásu;
pohádky divné, ohnivé
na strunách čarovně plály,
až touhy v duši huslaře
v plamenném žáru zas stály. —

Hraje své mládí v dědině,
touhu svou, radost i štěstí,
až mu je osud nevlídný
železnou rozerval pěstí;
jak prášek z květných kalíšků
v širé se rozprchlo v kraje...
a slunná z dálky vzpomínka
zase mu z podbrví taje.

Hraje a hraje — po strunách
ptáčetem smyčec mu skáče,
chvěje se strunka, směje se,
naříká, vzdychá a pláče;
hraje své dětství daleké,
chorovod na zkvetlé trati,
pohádky staré babičky,
líbání neznámé máti.

Dědovy drobné starosti,
zádechy lipových květů,
pohovor slunných paprsků
v červánků růžovém vzletu;
chvění se perlí peřejných
v náručí pobřežné řasy,
úsměvy chrpy s koukolem,
zlatem když zkypěly klasy.

Heboučké dítka hýčkání,
červánek maličkých tváří,
když oko matky blaženo
sluněčkem lásky v ně září;
a zas ty slzy sirotka,
v loži když opuštěn sedá
a svoje žití ztracené
v temnici života hledá.

Hraje zpěv vánků sosnami,
povzdechy skaliny šedé,
vřeténka šumné točení,
když jeseň nitky své přede;
suslení listí pod kmenem,
šumění v stromové kštici,
plamének z jara hořící
na útlé sosnové svíci.

Kmit zlatých mušek za šera,
polety vážek kol sítin,
vzrůstání stínů bloudících,
měsíc když plaší je z mýtin;
pískání srnců ukrytých
v habří a hebounkém vřesu,
víření, klektot, hvízdání
za rána při ptačím plesu.

Dojemné krásy jezera,
sílu, jíž skály se tyčí,
vichřice bouřné zálety,
hrozbou když nad setím ryčí;
tajemné hrobu volání,
blesku v strach jízlici zory,
obrovské vichru vzpírání,
když vrhá balvany s hory,



*

Požáru děsné chloptání,
povaly dolů když hází,
a zase cestu žebráka
v sežloutlém podzimním mlází:
hebounké stíny večerní,
světlušek hvězdnaté kmity,
svit očí plných zázraků
sen v ňadru poupátek skrytý.

Hedvábných vlasů vlnění,
růžných úst líbezná slova,
malitkou ručku průsvitnou,
vřesnou jež kytici chová;
snů drobných zlaté úsměvy
na skráních žebráka spáče,
krásu své ženky — nehraje —
dohrál a pláče a pláče...

Rtů jeho chvění, očí blesk,
vše přešlo do ňader stroje,
vzdechy i blaha výskání,
trápení, slasti i boje;
i mládí lidstva ztracené,
onen ráj zaniklý na vždy,
nesdílné lásky zoufání
a lásky zklamané — vraždy.

Bloudil tak písní po horách,
bloudil, to bůh ví, kde ještě,
s housliček tony padaly,
jak slzy jarního deště;
jak bujné květy jabloně,
jak hvězdy v soumraku s nebe,
povzdechem ton zněl napořád:
„Hledám jen tebe, jen tebe.“ —

Hraje-li v prostřed dědiny,
děti se v klubíčku točí,
babičce samou radostí
slzička vyhrkne z očí;
dědeček nohou dupne si,
vesele do dlaně tleská:
„Věru, ta naše Andulka
dneska je dvakrát tak hezká!“ —

Před školu 'jestli zavítá,
od strun tak zpěvné to šustí,
že sivohlavý učitel
děti hned na slunce pustí:
„Jděte, tam s duší přírody
maličké dušičky slučte,
z té boží knihy bez konce
konečným pravdám se učte!“

Hraje-li v kapli, zdivením
všecko hned v modlitbě stane,
zlaceným křídlem lehounce
buclatý andílek vane;
staříčký pater k missálu
šedivou hlavěnku kloní,
jako strom listí v jeseni
slzy svých vzpomínek roní.

Hraje-li v městě lakomci,
po prvním souzvuku houkne,
po druhém z židle vyskočí,
po třetím z okénka koukne;
kamenné srdce zachvěním
v jemnou se citlivku mění,
soustrasti půlnoc nevlídná
v červánek lásky se dení.

Vidí se hoškem; matička
hebounké hladí mu vlasy,
hledí jí v oči — zapomněl
měšce i skříně i kasy;
dech se mu tají, zarudlé
oko se kalí — a srší,
nač že as zpomněl? — V klobouček
huslaře zlato již prší.

Přijde-li k hradům velmožů,
všecko hned radostí plesá,
kněžnička šťastna v náručí
zdivené komorné klesá;
pán tiskne ruku sluhovi,
hostí ho při vlastním stole,
spřáhá své vrance, chudým by
údělná zorali pole.

Přijde-li na hrad královský,
celý dvůr leskne se ctností:
král dává rádce uvěznit,
ubohé vězení sprostí,
purpurem zdobí žebráky,
dává jim skvosty a stuhy,
z hrotů svých stráží poroučí
ruchadla kouti a pluhy.

Kde se jen staví, všecko jest
do kola rozchvěno v duši,
v plamének rudý napořád
ztemnělé nitro se vzruší;
na hruď když vraha zaklepe
písní, v ráz s ubledlým ličkem,
lítost mu srdce otvírá
rezavým svědomí klíčkem.

Za prázdná ňadra rozkošník
stydí se — samoten bloudí,
z vyhaslých očí sobíka
bystřinou soucit se proudí;
nevolník bílou perutí
do nebes svobody plyne,
a kdo chtěl zoufat, lipovou
větev kol hlavy si vine.

Ba i těm sochám na sadě
uprostřed růžových trsů
proudí se oheň oživný
v bělostném mramorném prsu,
sluneční písně housliček
nítí je paprskem krásy,
že slzy touhy křišťálem
roní se z kamenné řasy.

Všecko naň volá: Nespěchej,
zůstaň, tys přines' nám štěstí,
souzvuk tvých čarných housliček
chodníček v nebe nám klestí,
duše se stává andělem,
bludy a hněvy své střásá,
smrtelník v mracích života
věčnosti hvězdou se jásá. —

Ale kdo ví, kdož uhodne,
čím oko svítá mu z brví;
co je v těch huslích složeno,
co v jeho zhárané krvi;
kdo ví, co duše umdlená
bludištěm zvuků těch honí,
co jeho bolest divoká
purpurem v zpěvánky roní?

Nikdo! Leč dítě v odměnu
dává mu hračky a kvítí,
z pomněnky dívka věneček,
a líčko cudně se nítí;
žena své kmenty hebounké,
rolník své koně i pluhy,
boháč své zlato ukryté,
zeman své lány a luhy.

Kníže své hvozdy nezhledné,
doubravy, zámky a sady,
král svoje křeslo pobočné,
skvosty své, hvězdy a řády;
s vrcholu slávy pozíral
do světa huslař dřív chudý,
všecko mu v ústret jásalo,
všecko měl, všecko měl všudy.

V noci však okem zroseným
pohlížel k dálnému nebi,
děsně to v srdci bodalo,
smutně to bušilo v lebi;
rozhleď se v dobu ztracenou:
„K tobě chci, kudy, ach kudy,
bez tebe v slávě, v bohatství
žebrákem všudy jsem, všudy!“

A zase slza pod brvou
leskne se, třpytí a zmírá,
na zlatá křídla souzvuků
huslařské myšlenky sbírá:
housličky béře, oddychá,
snad že svou zkazku chce hráti:
sleťte se, sleťte na struny,
snové, vy motýlci zlatí.

„Vrať se mi, drahá duše má,
ukryj se v ňader mých květě:
vrať se mi, dřív než zahynu,
bez tebe pusto mi v světě;
bez tebe hvězdy nesvítí,
s nebe je bolest má třebe,
kamkoli oči obrátím,
hledám jen tebe, jen tebe!“ —

———

## VI.

Ubíhá doba za dobou,
všecko se ztrácí a mění,
jen proti duše bolesti
léku a pomoci není;
padne-li z mračen života,
padne jak nebeská střela,
neprchá lítost ze srdce,
myšlenka nevzlétá z čela. —

Po nebi mraky snují se,
po srdci bolesti temně —
prochodil huslař celý svět,
vlasti i daleké země;
přechodil pláně, pustiny,
do nebe trčící hory,
krásou se oči nítily,
bolest však vedla své spory.

Prochodil země svobody,
ostroví pletich a zisku,
uvázl čelem v ledovcích,
patou svou v hořícím písku;
přeploval moře nezhledná,
vody kde staví se v chlumy,
žasnulo srdce, duše však
v staré se nořila dumy.

Těch černých očí pohádky
tak se mu do duše vtiskly,
že skryté písně housliček
zplakaly hned a hned výskly:
dojemně, vřele prosily,
vlétaly za noci do snu,
tkalať je bolest divoká
na touhy zvučivém krosnu.

U věnci slávy ukryta
ohnivá jedová zmije,
slzami jeho pojí se,
bolestmi vzrůstá a tyje;
ubožák bloudí po světě,
kdo pak mu útěchy podá?
housličky červík maličký,
srdce žal veliký hlodá.

Po rodné chatě touha zas
tak bolně prsa mu hnětla,
že duše jeho nazpátek
na křídlech vlaštovčích létla;
každý ton jeho housliček
zpět toužil výše se zvedna,
každý z nich nazpět přiletěl,
každý z nich slza jest jedna.

Toulal se smuten k domovu,
dědův kde růveček nechal,
zlíbal ho, objal, zaplakal
a zase na hory spěchal,
na hory lesem ztemnělým,
jako prv v junácké době —
do mechu hlavu položil,
housličky přivinul k sobě.

Kapradím, bylím, stéblovím,
těsnotou sosnových sloupků,
ztrácel se myslí vzrušenou
v blankytu propastnou hloubku;
všecko se kolem měnilo:
na stromy stébelka plavá,
hvězdiček body úsvitné
na slunce velká a žhavá.

Křídelka nočních motýlů,
jež se mu nad hlavou chvěla,
vzrůstala v peruť obrovskou,
že se jí obloha tměla;
ze tmy té blesky vyšlehly,
mladistvou naděj mu zhnětly —
a zase smutné pohádky
z housliček do světa letly.

Zavzdychal: „Drahá duše má,
zde jsem tě našel i ztratil;
každičkou krůpěj radosti
pohárem krve jsem platil;
bohat jsem, slávou přesycen —
bez tebe žebrák jsem chudý,
volám tě, hledám po světě —
pusto a prázdno jest všudy.

Tvé jest, čím svět mě přizdobil,
tvé, jako hojnost dřív klasů,
tvým srdcem zní mé housličky
dotknutím zlatých tvých vlasů,
tvé jest to všecko napořád,
já jenom v bolestné tísni
utkávám duše paprskem
obraz tvůj do snů a písní.

Odpusť mně, promiň, chvějící
vztahuju k tobě své rámě,
houslemi chci se pomodlit
v síni tvé, v sosnovém chrámě;
duše má křídla poletná
do stínu skrýše tvé nočí,
slyšíš tu píseň z mladých let?
hledám tvé srdce, tvé oči!

Vrať se mi, drahá duše má,
ukryj se v ňader mých květě,
vrať se mi, dřív než zahynu,
bez tebe pusto mi v světě;
bez tebe hvězdy nesvítí,
s nebe je bolest má třebe,
kamkoli oči obrátím,
hledám jen tebe — jen tebe! —“

Dozněla píseň — ohlasem
po lese zvuky se nesou,
sosny své hlavy uklání,
jedle se chvějí a třesou;
jelen svou šíji pozvedá,
zasténá v žalostném zvuku,
a sivá v habří žežhulka
volá své tesklivé „k u k u!“ —

Po noci chodí houslista,
bolesti po jeho skráni,
po nebi rudý červánek,
po luhu větérek ranní;
marno vše, ona ztracena!
Nepřišla v světlušek davu!
do mechu housle položil,
do dlaně prokvetlou hlavu.

Na nebi bílá oblaka —
nebeské koráby letí,
nesčetné písně huslaře
lesknou se na hebkém snětí,
lesknou se, chvějí — ptáčata
hrdélkem z ňader je roní,
co v noci huslař zavzdychal,
to ve dne z nitra jim zvoní. —

Uprchlo leto za jarem,
jeseň se vrátila v kraje,
houslista každým večerem
o návrat ženky své hraje;
hraje, vše marno napořád,
sosny již žalem se chýlí,
vzdycháním skály větrají,
huslař však nadarmo kvílí.

Hlava se kloní na prsa,
ruka se chvěje a třese,
denně své staré housličky
na staré místečko nese;
sedne si, hlavu uklání —
již smyčec po strunách lítá,
světluška v mlází usíná,
houštím zvuk dále se kmitá.

* *
*

Ubíhá doba za dobou
huslař jest zkonejšen v těchu:
našli ho v jaře s houslemi
mrtvého na skalách v mechu;
nechtěly husle z podbradí,
nechtěl mu oblouček z ruky,
snad že i v hrobě loudit chce
čarovné proseb svých zvuky.

Tak jak ho našli, nechali —
mrtev-li, nebo-li dřímá?
Housličky svírá pod bradou,
smyčec svůj v pravici třímá;
ústy se tiše usmívá,
pod brvou rosa se třpytí,
v přišedlých vlasech zbloudilá
světluška hvězdou se nítí. —

Pěknou mu snesli mohylu
uprostřed mohutných buků,
větřík sem v jaře donáší
žežhulky tesklivé „k u k u!“
brávník zde písně hvízdá si,
mlází si šepce a šumá,
drozdík si tady zasteskne:
„Škoda, že v mohyle dumá.“

V skalách proň vzdychá jezero,
vánek proň běduje v hvozdě,
v úkrytu slavík klokotá:
„Pozdě, žel, pozdě je, pozdě!“
Houká si holub: „U b o ž á k!“
křepelka z daleka teskne,
vřesoví v perlách bezčetných
červánkem z rána se leskne.

Milo v tom kyprém úbočí,
vesna kdy po kraji chodí,
slunečných uzdou paprsků
dujné když větříky vodí,
ale když hvězdy nítí se,
a keře poupaty pučí,
po celém hvozdě do kola
jako by z houslí to zvučí:

„Vrať se mi, drahá duše má,
ukryj se v ňader mých květě,
vrať se mi, dřív než zahynu,
bez tebe pusto mi v světě;
bez tebe hvězdy nesvítí,
s nebe je bolest má třebe,
kamkoli oči obrátím,
hledám jen tebe, jen tebe!"

Písní tou bor se zachvívá,
ševelí, šumí a šepce,
staleté lípě voní to
zkazkami v květnaté lebce;
z úkrytu srnka splašená
v poskoku stane a prodlí,
růžencem rudých brusinek
planina tiše se modlí.

Měsíc když hebkým závojem
ovíjí ztemnělé snětí,
dva stíny v tlumu světlušek
s pláčem si v náruči letí;
na ňadro ňadro tulí se,
hlava se k hlavěnce sklání
a píseň husli dojemná
zachvívá luhem i strání.

Slyší-li dítě husličky,
zpívá a jásá a skáče,
slyší-li junák, vzdechne si,
slyší-li panenka — pláče;
slyší-li máti stařičká,
bolest šíp v srdce jí lučí;
slyší-li zpěvák zbloudilý,
z duše mu popěvek zvučí:

„Štěstí! což je štěstí?
muška jenom zlatá,
hvězdou za večera
kol tvé hlavy chvátá;
kol tvé hlavy chvátá,
kadeře ti kryje,
v dlaně hlavu skládáš —
ruka utlačí je!...“

Kráso, ty prosta nádhery,
proč že jsi unikla světu?
Kde kouzlo tvého usmání,
hovor pln vábného květu?
Zklamána navždy prchla jsi
z života chomolné tísně,
ve snu jen pěvce oblétáš
perutí národní písně!

Pohanou lidí stížena,
utkána úmornou prací,
v přírody místa ukryta
duše tvá v žalu se vrací;
tamo, kde skály velebné
do nebe temeny rostou.
smutna si vážeš na srdce
popěvků kytici prostou.

Tam hlavu v ručky opřenou
toužebně v dálku se díváš;
v propasti věků pohlížíš,
pláčeš a vzdycháš a zpíváš;
tam se ti slza rosičkou
pod temné obrví vkrádá,
a v srdce tebou zvolených
skvoucími hvězdami padá.

Tam tě lze nalézt s blankytnou
perutí u vábném vzletu,
tam mechem ňadro kypří se,
tam rtíky hovoří z květů;
tam dlíš v své luzné svobodě,
ne v jarmu chlebařské píle —
v čarovné klidné samotě
myšlenkou žehnané chvíle.

Šťasten, kdo v jitru poznání
hledá tě v přírodě boží,
kdo tvoje slova dojemná
v zděděné housličky vloží,
šťasten, kdo zvučnou zpěvánkou
pro tebe žaloby zpívá;
na toho z velkých okének
soucit i láska se dívá.

Bláh, jehož hlavě požehná
ruka tvá, srdce i struně,
zvučnou by písní vyléčil
toho, kdo zoufá a stůně;
bláh, kdo v tvé záři skřivánkem
v popěvcích vznáší se v nebe,
kdo celý život průvodem
hledá jen tebe, jen tebe! —



NAKLADATELSTVÍ
J. OTTO
V PRAZE